

FRÅN HEMBYGDSARBETET

De inkomna meddelandena från de uppländska hembygdsföreningarna ge vid handen, att föreningarna fattat sin uppgift på rätt sätt under denna skickersedigra tid. Glädjande starkt är intresset för samarbete föreningarna emellan, manifesterat bl. a. genom bildandet av Stockholmsortens hembygds-krets, som framförallt har till uppgift att verka för utbyte av studieledare m. m. föreningarna emellan och att i förväg hålla varandra underrättade om utfärder, fester m. m. Som bl. a. rapporterna från Tegelsmora och Länna ge vid handen är också intresset för ungdomsarbetet i stigande: Länna har sålunda anordnat ungdomsaftnar två gånger i månaden under den gångna vintern — en helt förebildlig verksamhet i sin art. Många av föreningarna ha under året särskilt uppmärksammat folkskolans hundraårsjubileum, särskilt Hållnäs, vars hembygdsfest denna sommar var av storstilat slag.

En svår olycka har drabbat Roslagens sjöfartsminnesförening i Vaddö, då huvudbyggnaden vid Caplansbacken nedbrann i februari detta år, varvid stora och betydelsefulla delar av föreningens med stor möda och omsorg sammanbragta samlingar blevo lågornas rov. Föreningen har emellertid inte låtit sig nedslås av motgången: den har i stället beslutat ta nya krafttag och planerar nu en museibyggnad av sten för de mest oersättliga delarna av samlingarna. Denna olycka bör emellertid utgöra en allvarlig varning till föreningar, som äga för bygdens kulturhistoria betydelsefulla samlingar, att antingen sörja för att viktigare föremål förvaras på brandsäker plats eller också ordna det så att noggranna fotografiska avbildningar med beskrivningar av oersättliga föremål förvaras i ett brandsäkert arkiv.

Till sist en glädjande nyhet: inte mindre än fyra nya hembygdsföreningar ha bildats detta år, i Rasbokil, Österby bruk, Stockholms-Näs och Vaxholm. Välkomna i kamratkretsen!

N. Å.

*

Årsboken UPPLAND måste detta år ges ut innan alla rapporterna från hembygdsföreningarna inkommit. Redaktionen vill därför rikta en hemställan till föreningarna att under nästkommande år insända för årsboken avsedda redogörelser i så god tid som möjligt, i de fall då redogörelsen avser föregående arbetsår snarast möjligt efter det årsberättelsen blivit godkänd, i andra fall senast omkring 1 augusti — detta även om föreningens arbete för sommaren ej är avslutat vid denna tidpunkt. Fornminnesföreningen har fått många bevis på att den i de senaste årsböckerna gjorda sammanställningen av arbetsresultat och arbetsmetoder vid de olika föreningarna haft betydelse för hembygdsrörelsen i dess helhet inom landskapet. För att denna sammanställning helt skall nå avsedd verkan kräves emellertid att alla föreningar på detta sätt hålla varandra underrättade om sin verksamhet och sina planer.

»GAMMELHUS», I. O. G. T:s FRILUFTSMUSEUM VID ÖSTHAMMAR

Hembygdsrörelsen uppbäres i Uppland icke endast av de egentliga hembygdsföreningarna. Flera J. U. F.- och husmodersföreningar har utträttat ett gott arbete i hembygdsvårdens tjänst, och under senare år har man även inom I. O. G. T.-logerna på ett ofta förebildligt sätt arbetat för att sprida kunskap om bygdens kulturminnen. En av dessa loger, i Östhammar, har sedan flera år vid sidan av hembygdsföreningen bedrivit insamlingsarbete, framför allt genom att rädda märkliga byggnader från att förstöras.

År 1921 ingick föreningen överenskommelse med Östhammars stad om att arrendera den vackra holmen »Ahlören» utanför staden, populärt kallad »Krutudden» efter ett tidigare krutupplag på ön. Hit flyttades från staden den s. k. tolvmansgården, den vid Frös-åkers härads tingshus belägna byggnad, som sedan 1835 använts som bostad för häradsnämnden och som år 1922 måste lämna plats

för ett modernare tingshus. Den gamla tingshusbyggnaden övertogs av hembygdsföreningen och inrymmer nu större delen av dess samlingar. På »Krutudden» återuppfördes sedermera en garvargård från Östhammar och vid stranden lades ett kyrkbåthus från Söderön, Upplands enda bevarade kyrkbåthus. Krutudden blev efter hand synnerligen populär bland Östhammarsungdomen, och man ordnade med friluftsservering, dansbana och badplats med hopptorn. Till att börja med uppehölls trafiken på ön av en gammal motorfärja, men 1929 byggde logen bro ut till sin alltmer uppskattade sommarfestplats.

År 1933 måste logen till stor sorg och saknad bland medlemmarna återlämna Krutudden till Östhammars stad. Man tröstade sig med att använda stadens lösensumma för byggnaderna och bron, 5,000 kronor, som grundplåt till en ny samlingslokal; arbetet bedrevs i raskt tempo, och 1935 kunde det ståtliga ordenshuset »Storbrunn» invigas. Saknaden efter sommarfestplatsen var emellertid stor, och 1938 var föreningen i färd med att se sig om efter ett nytt sommarhem, denna gång på egen grund. Av en medlem, f. gårdsägaren J. H. Hermansson, fick man en summa av 1,000 kronor, och så inköptes »Gammelhus», uppkallat efter de på området liggande ruinerna efter det fasta hus, som raserades under 1500-talet. Tomten var stor, omkring 40,000 kvadratmeter, men förra året utökades den ytterligare genom inköp av 7,000 kvadratmeter.

Här var man nu på egen grund och satte i gång arbetet på nytt, ännu mera energiskt än förra gången. Ungdomarna arbetade som slavar på varje ledig stund, sten bröts, vägar anlades, man byggde servering, dansbana och annat. De äldre hjälpte till med råd och dåd, framför allt stadsfiskalen Sigurd Johansson och urmakare Rudolf Andersson — den senare har blivit en verklig »tomte» på Gammelhus — men det är främst tack vare ungdomarnas energiska insatser som föreningen här fått en trivsam och vacker festplats.

Det var också ungdomarna som satte i gång med att skaffa gamla byggnader till Gammelhus. Genom en teatercirkel och lotterier skrapade de ihop några hundra kronor och så inköptes 1940 den gamla väderkvarnen från Boda på Söderön, som nu flyttats till Gammelhus och pietetsfullt restaurerats. Kvarnen kostar där den nu står omkring 2,000 kronor och medlen ha anskaffats av ungdomarna genom fester m. m.

De som hade ledningen av detta arbete böra särskilt nämnas: Bengt Sjulander, Börje Rudolfsson och Sven Vallström, alla ungdomar i 20—25-årsåldern. Samma energiska unga män ha detta år tagit itu med ett ännu större arbete: förvärvet av Östensbo-boden och dess flyttning till Gammelhus.

I. O. G. T. *Östhammar*: Bodén från Östensbo, Valö s:n, före flyttningen till »Gammelhus».

Östensbo-boden är Upplands största och ståtligaste timmerbyggnad från 1500-talet. Den låg långt från allfarvägen, på ett ensamt skogshemman i Valö socken, praktiskt taget mitt inne i vildmarken. Den har ingått i ett fast komplex, en hel timmerfästning; en mindre del av komplexet, ett till boden kopplat portluder av något senare datum, ingick även i köpet. Bodén är en på nedre botten tretturummig och på övre tvårummig loftbod med svalgång, uppförd av grovt, sexkantbilat timmer av uppländsk 1500-talstyp. Enligt en tradition i orten skall den vara uppförd av »vallpojkar», som gått på skogen med sina djur och timrat bodén på lediga stunder. Traditionen är emellertid uppenbart orimlig; endast mycket skickliga timmermän kunna ha gjort detta arbete.

Troligen är bodén uppförd i två etapper. Därpå tyder inte endast rumsindelningen utan också och framför allt knutarnas utseende. Nedre botten har knutskallar av ren sexkantform — liknande dem på bodén från Borggårde, som nu står på Disagården. Övre botten har knutskallarna förtunnade mot ändan med tydligt konkava sidor, en form som är något senare och oftare återfinnes längre in i landet — Östensbo-bodéns övervåning är den västligast belägna byggnaden med denna knutform.

Bodén har nu återuppförts, och under tiden ha gjorts ritningar

och tagits fotografier av konstruktiva detaljer, som ej bli synliga efter färdigställandet. Den har placerats så, att den kan ingå i en hel gårdsanläggning av samma slutna typ som Östensbo och ligger ett stycke från ruinerna av fästet »Gammelhus», inom vars fasta murverk troligen stått byggnader av just detta utseende och med denna resning.

N. Å.

SOCKENSTÄMMA I SKUTTUNGE 1809

Den 11 januari 1940 uppfördes ett enkelt allmogespel i Skuttunge, som återgav en sockenstämma i samma socken under finska kriget i början av förra århundradet. De agerande voro socknens hemvärnsmän, klädda i tidsenliga kostymer.

Då den i spelet återgivna stämman torde vara representativ för den tidens bekymmer och svårigheter över stora delar av vårt land kan ett referat av den kanske äga berättigande. Att Sveriges historia icke enbart är dess konungars eller dess härförars utan kanske lika mycket dess allmoges, i dess dagliga kamp på åker och äng, i hem och ladugård, i kyrka och sockenstuga framgår av vad som här nedan kommer att beröras.

I stämmolokalen (scenen) samlas sockenmännen i sina hemvävda helgdagskläder. De komma direkt från högmässan. Deras samtal är dämpat till följd av en lång och prövande predikan som prosten WALDIUS låtit dem åhöra. Deras miner äro bekymrade, nästan ängsliga. Ur det sakta mumlet kunde man höra frågor som: »Vad kan kungen ha att äska i dag tro?», eller: »När skall denna krigets straffdom sluta?»

Mumlet tystnar då dörren öppnas och några ståndspersoner träda in. Det är direktören GABRIEL NORÉNIUS, slussbyggmästare och mångbetrodd man i socknen, kapitän AV SILLÉN och leutnanten PLANTING GYLLENBÅGA. Deras höga ståndkragar och bättremanskläder sticka hjärt av mot bondeståndet, men de nicka frytligt mot riksdagsmannen PETER JONSSON i Skuttungeby och sexmannen ANDERS CHRISTOFFERSSON i Söderkrycklinge.

Slutligen träder prosten in, gammal och ärevördig, följd av sin dotter, en medelålders fröken, som skall hjälpa honom med att föra anteckningar över diskussionens förlopp.

Sedan prosten hälsat ståndspersonerna och de förnämsta av bondeståndet, gjort sig underrättad om de högvälbornas fruars hälsotillstånd och ordinerat agrimonia åt fru av Sillén, som hade dålig mage, öppnade han stämman.

»Först hava vi att besvara en skrivelse från högvördiga domkapitlet med begäran om ett bidrag från Skuttunge Magazins kassa till Upsala tornens höjande. Det höves oss såsom kristna, slutar prosten, att understödja dessa andaktens pekfingerar mot himmelen.»

Riksdagsmannen PETER JONSSON begär ordet:

»Vi uti Skuttungeby förmågom slätt icke se dessa torn, huru höge de än månne bliva byggde, varföre det icke kan främja vår andakt.»

Då riksdagsmannen satt sig ned med en knipslug blink i ögat, begäres ordet av ANDERS CHRISTOFFERSSON i Söderkrycklinge:

»För icke länge sedan hava vi självom byggit ett eget kyrkotorn, med en kostnad av tvåusen trehundraåttio riksdaler, vi hava också byggit en bogårdsmur om fyrahundraåttion riksdaler. Till allt detta hava icke Upsala innevånare bidragit med ett enda rundstycke.»

Prosten försöker vinna förståelse för ett bidrag av åtminstone tre riksdaler banko. Leutnanten högvälborne herr PLANTING GYLENBÅGA är nästa talare:

»Vi påläggas ständigt nya bördor medan städernas folk slippa lindrigt undan. När riket behöver krut till krigföringen skola vi sjuda saltbittern därtill, vilket städerna slippa enär de icke ha någon fåragödsel. När riket behöver hästar för kanonerna, är det likaså från oss de skola tagas. Nu skola vi också bidraga till borgerskapets kyrkobyggande. — Jag menar att det kan räcka med tre daler.»

Herr leutnantens förslag segrade vid voteringen.

Prosten redogör för frågan nr 2, som gäller utskrivande inom socknen av sju nya soldater till härens förstärkning.

Riksdagsmannen begär ordet:

»Uti Skuttungeby, som är den fyratiosjette roten, hava krigsbördorna redan blifvit så betungande att roten platt intet mera förmar. Vi hava under dessa olyckliga krigsår nödgats upprätta och utrusta ej mindre än fem stycken soldater, som alla kommit till spillo. Som varje soldat kostar 55 riksdaler banko förutom månatlig sold av två r:d b:ko, är det oss icke görligt att uppbringa mera. Jag föreslår därför att dessa soldater måtte tagas från de övriga sju rotarna i socknen.»

Stämman beslöt i enlighet därmed.

Nästa punkt på föredragningslistan gäller en nådig vädjan till socknen att anslå hjälp till lantvärdet i Finland.

ANDERS CHRISTOFFERSSON:

»Som vi nu hava åtagit oss att utföra den välbehövlige utdik-

ningen av Bälunge mossar, både södra och norra myren samt Stormossen, så anförser jag, att vi icke kunna komma ut med något mera till Lantvärnet än vi förut utgivit.»

Kapitän C. G. AV SILLÉN:

»I denna krigsens tid är det icke tillbörligt att låta H. Maj:ts Konungens och krigsmaktens tarv stå tillbaka för lantbruksbekymmer. Jag föreslår därför att vi ingår till Kungl. Maj:ts Befallningshavande med en vördsam anhållan om uppskov med åtagandet att utföra berörda utdikning.»

Detta beslöts, varefter diskussionen om hjälpen till lantvärnet fortsatte.

Bonden MATTS ANDERSSON i Ösby:

»Jag menar, att det väl kunde gå för sig med denna gåva till lantvärnet, om man bara visste att medlen komma lantvärnet till godo och icke komma i otrogna förvaltares händer. — Rykten vilja dock annat förtälja — — —»

Här faller prostens klubban och avbryter i allvarlig ton:

»Matts Mattsson skall bättre välja sin ord, eller vet han inte att det kan följa strängt straff uppå att sådan slem misstanka yppa.»

Kapitän AV SILLÉN:

»Det synes mig alltför betungande för mantalsägarna att ensamma bestrida denna nya pålaga. Det har begärts sex riksdaler banko för vart mantal, men det för väl vara skäligt att inhyses-hjon, torpare och löskarlar ävenledes bära sin del utav bördan. Jag föreslår därför att inhyseskarl erlägger tjugufyra daler, löskarlar trettiotvå daler och torpare trettiosex daler koppar. Återstoden kan fördelas på socknens sextioen mantal, för så vitt inte något kan tagas utur magazins kassan.»

Kaptenens förslag bifölls.

Direkteuren GABRIEL NORÉNIUS:

»Jag haver förmärkt att det går synnerligen trögt med anmalingarna utav frivilliga till lantvärnet, och föreslår därför att vi uppskjuta något år med byggandet av den nya socken- och fattigstugan och i dess ställe anslår ett års räntemedel av magazins kassan till oppmuntran åt dem, som vilja gå ut i lantvärnet.

Ett års ränta utgör omkring åtta tunnor spannmål, och om vi av penningarna för denna utlova fem riksdaler riksgälds till var och en, som anmäler sig, så kanske det skulle förbättra rekryteringen.»

Detta blev även stämmans beslut.

Därpå inträder en kvinna, utmärglad av umbäranden och sorg. Det ligger ännu snö på den gamla schalen som skyler hennes grova nötta kläder. I famnen bär hon ett spädbarn och tätt intill henne

smyga tre andra telningar i utslitna eller lånade kläder. Det är soldatänkan Anna Månsdotter från soldattorpet Kåsen i Brunnby.

Hon niger djupt för prosten och säger med darrande, förskrämd stämma:

»Goa prosten, jag skulle fråga så ödmjukt om det inte kunde förunnas tak över huvudet åt mig och mina små i fattigstugan. Min man är borta genom döden i Finland och den nya soldatens hustru och barn ha nu flyttat in i Kåsen.»

PROSTEN:

»Ja vi få höra vad sockenmännen menar.»

PLANTING GYLLENBÅGA:

»Ja, hade vi tidigare företagit oss att bygga vår nya fattigstuga så kunde det ha låtit sig göra att ge henne husrum, men nu är det för många förut i den gamla usla byggningen.»

ANDERS CHRISTOFFERSSON:

»I dessa krigstider kan ju snart sagt var mansperson bli utskrivnen till soldat och var gift kvinna kan bli soldatänka. Det skulle förty vara ogörligt att bygga hus åt så många. Anna Månsdotter måste nog själv skaffa nödigt härbärke åt sig och barnen medelst ärligt och gott arbete.»

PROSTEN:

»Ja, Anna, du hör själv hur det är. Vi har intet rum till övers åt dig. Men det bör vara en tröst för dig att din man dog en hjältes död för fäderneslandet.

Nu må du också så hedra denna din make, att du vinnlägger dig om ett ärbart änkestånd! Vakta dig för att träda in under okyskt tak, men lev i gudsfruktan och med ärbar vandel! Gå i Herrens frid!»

Så vacklar den förkrossade kvinnan ut i köld och snö.

Därmed slutade stämman 1809 och även den som spelades i Skuttunge hembygdsgård 1941.

Vi slutade det under djup tacksamhet över att våra besvärligheter äro så små ännu jämfört med vad våra förfäder måste bära.

Anders Andersson.

LÄR KÄNNA DIN STAD!

Vid Upplands fornminnesförenings och Föreningen Urds sammanträden har under de senare åren kunnat förmärkas ett alltmer stigande intresse för Uppsala stads historia och kulturhistoria. Detta kan ha sin grund i flera orsaker. Dels kunna vi ju i våra dagar

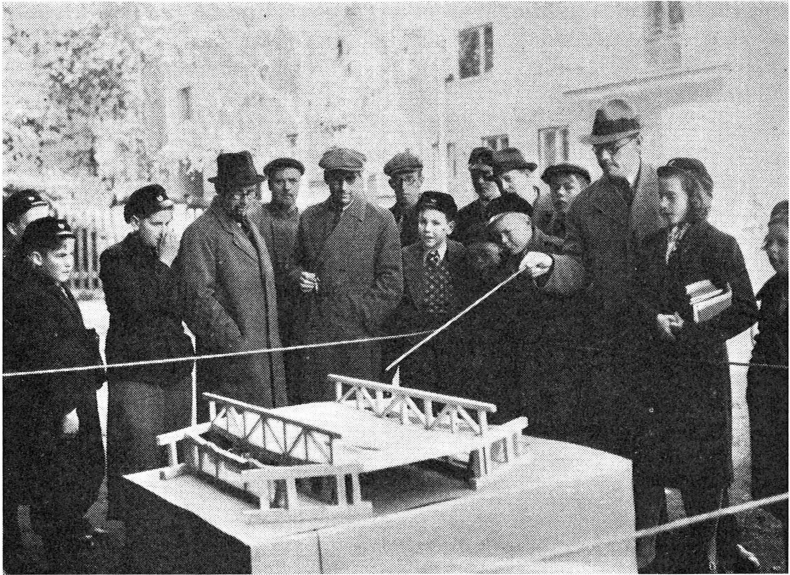

Bild 1. Studievandring i Uppsala 1938. Landsantikvarien demonstrerar modellen av den i Fyrisån funna färjan.

konstatera ett för varje år växande intresse för svensk historia överhuvud, dels har stadsinvånarna alltmer kommit till klarhet om Uppsala stads och trakts betydande roll inom den svenska kulturens utveckling alltifrån forntiden till våra dagar. Kanske vi också våga påstå, att de undersökningar och fynd, som gjorts i Uppsala de senaste tio—tjugo åren av Upplandsmuseet och Kommittén för tillvaratagande av fornfynd, i sin mån bidragit att framskapa det intresse varom här är fråga.

Sedan flera år har fornminnesföreningen haft planer att i populär form framställa Uppsala stads historia för allmänheten. Början till en dylik populariseringsverksamhet kan sägas ha gjorts med rundvandringar till bemärkta historiska platser i samband med att där påträffats fynd, belysande platsens äldre förhållanden. Sådana rundvandringar gjordes exempelvis 1937, då franciskanklostrets ruin hade blottats vid nybyggenskapen i kvarteret Torget. Vid de upprepade demonstrationerna härav var det varje gång »fullt hus». Framgången uppmuntrade till nya vandringar och sådana företogs också då de märkliga fynden vid domkyrkan och i Fyrisån gjordes 1938. Vid domkyrkan hade under grävningsarbeten frilagts väsent-

Bild 2. Föreläsningkursen »Lär känna Din stad!» på studievandring i slotts-
omgivningen 1941. Foto H. Nilsén.

liga delar av den ringmursborg, som legat på platsen före domkyrkan, och på Fyrisåns botten hade påträffats resterna av den färja, som under medeltiden ombesörjt trafiken över ån mellan Klostergatan och nuvarande Saluhallen. Även nu samlade demonstrationerna halva tusentalet deltagare varje gång.

När Fyrisgården höstterminen 1941 startade sin verksamhet med studiecirklar och klubbar i olika ämnen, väcktes den tanken att på Fyrisgården anordna en kurs för intresserade i Uppsala stads historia. En sådan kurs anordnades nu också i samarbete med Upplands fornminnesförening och som kursledare och huvudföreläsare inbjöds författaren till dessa rader att tjänstgöra. Ett program utarbetades, omfattande ett tiotal föredrag och demonstrationer, och som naturlig utgångspunkt valdes föredraget »Gamla Uppsala som föregångare till Uppsala». Det utsattes att hållas tisdagen 23 sept. 1941 och lokal skulle vara Fyrisgården, Järnbrogatan 13. Men nya dispositioner måste vidtagas. Redan en god stund innan föredraget skulle börja, hade icke blott alla rum i Fyrisgården fyllts utan också en god del av gården utanför. Det blev att omedelbart förskaffa större lokal. Det lyckades i och med att Gustavianums föreläsningssal turligt nog var ledig denna kväll. Det blev folkvandring dit från Fyrisgården och även Gustavianum visade sig för litet. Alla ut-

rymmen i salen och alla stölmöjligheter i huset måste mobiliseras. Föredraget hölls, men nästa gång, då kursledaren föreläste om »Kungsminnena i Uppsala», måste Universitetets större lokalmöjligheter tillgripas. Vi samlades nu på den stora lärosal IX och ha därefter haft föredragen på lärosal IV.

Efter föreläsningsserien höstterminen 1941 samlades kursdelta-garna till gemensamt avslutningssamkväm på Östgöta nation, då kursledaren i en frågesporttävlan, arrangerad i benäget samråd med fru Ragni Kjellberg och hr Herbert Ahlqvist, sökte utröna hur pass mycket man hade lärt sig under kursen. De tävlande, två lag på fem personer i vardera, grupperade sig så att ena laget kom att bestå av invånare på västra sidan om ån (den »akademiska» sidan) och det andra laget av invånarna från östra sidan (den »borgerliga»). De tävlande visade sig besitta stor stadshistorisk lärdom och den »borgerliga» sidan avgick med en knapp men dock seger.

Vårterminen 1942 hölls den andra kursen, även nu på lärosal IV på Universitetet, och innevarande termin pågår den tredje kursen som bäst. Varje kurs har helt nytt program mot de föregående och intresset är glädjande nog lika stort. Vi hoppas att genom dessa kurser, i vilka nu ej mindre än tio olika föreläsare medverkat, kunna på ett gott sätt berika Uppsala stads invånare på kunskaper om sin stads stolta äldre utvecklingskedan.

N. S.

»DEN GAMLA GODA TIDEN»

Den 18 april 1942 öppnades av landshövding Linnér, i närvaro av H. K. H. Prins Eugen, utställningen »Den gamla goda tiden» på Norrlands nation i Uppsala. Arrangör var Uppsala kvinnoför- eningars samarbetskommitté och som kommissarie fungerade fil. lic. Marita Lindgren-Fridell. Behållningen av utställningen tillföll be- hövande Uppsalabarn. Utställningen pågick 18—26 april.

»Den gamla goda tiden» var så att säga ett tidens tecken. 1800- talet håller på att bli »modernt», d. v. s. det börjar komma så pass långt tillbaka i tiden att det kan bedömas historiskt. För när- varande pågår också en brett lagd undersökning av den allmänna smakens historia under de sista 100 åren, vars resultat komma att ingå i Svenska Slöjdföreningens jubileumspublikation 1945. Uppsalautställningen kommer att erbjuda denna undersökning myc- ket och rikhaltigt material.

Från utställningen »Den gamla goda tiden» å Norrlands nation.

Samtliga föremål voro lånade från Uppsalafamiljer och den uralvsprincip man följt var denna: typiska men samtidigt konstnärligt och hantverksmässigt fullgoda saker. Rena »skräcksaker» lyste i hög grad med sin frånvaro. Vidare vinnlade man sig om att få föremål med speciell Uppsalaanknytning. Så utställdes en del intressant och vackert Uppsalasilver, vidare minnen av kända personligheter i Uppsala, som exempelvis manuskript, böcker m. m. ur Gunnar Wennerberg och »Gluntarnas» krets, Malla Silfverstolpes syklump, broderier av Thekla Knös, originalmanuskript av Geijer och J. A. Josephson samt minnen från landshövdingfamiljen Robert von Kraemer.

Utställningen hade två poler: två rumsinredningar från sen-Karl-Johanstid och 1860—70-talen. Kring dessa fasta punkter voro övriga föremålsgrupper ordnade. På ingångsväggen representerades århundradet med några få saker valda från varje decennium. På samma vägg kunde man också studera den rikhaltiga silversamlingen. Man tittade in i en liten »klädkammare» med en del roliga dräkt detaljer och broderier, ett »matsalshörn» med ett pampigt dukat bord och med konstverk av Zorn, Eugen, Thegerström, Josephson och Sager-Nelson på väggarna. »Handkammaren» med

tusen och en köksutensilier samt »sängkammarhörnet» med sin rad av färgglada sidenlapptäckten väckte berättigat intresse. »Barnavdelningen» uppvisade leksaker och barnkläder, under en vackrer brudpäll beundrade man bruddräkt, brudpallar m. m. Den bokintresserade kunde få sitt lystmäte vid bokmonterns samling av roligt boktryck och lustiga bokband. 1800-talsdräkterna voro utställda på ett ledigt och okonventionellt sätt i grupper mitt i salen, då de inte kommo till användning i den uppskattade dräktparaden. Denna gick av stapeln på den scen, som 1860—70-talsrummet erbjöd. Där gick också en enaktare av J. Jolin över tilljorna och för övrigt fylldes kvällarna av visningar av olika slag.

HUDDUNGE HEMBYGDSFÖRENING

Under kristidens påfrestningar med olika former av hjälpverksamhet och försvarsläneteckningar är det inte så lätt att skaffa medel till föreningens verksamhet. Fullbordandet av den påbörjade hembygdsgården vid gamla kyrkplatsen måste därför tills vidare anstå. Blott några smärre arbeten har där utförts i sommar.

Vid föreningens årsmöte den 14 maj 1942 rådgjordes om det kommande inredningsarbetet av gården, vilket bör utföras så snart möjlighet därtill föreligger. Lottakårens ordf., fru Garpe-Hedestrånd, framställde förslag om att Lottakåren skulle lämna ekonomiskt bidrag till iordningställande av hembygdsgården och hjälpa till med inredningen med hemslöjdsalster, gardiner, dukar m. m. som behövs, mot det att kåren skulle få disponera gården vid sina sammanträden och mindre samkväm. Detta förslag bifölls med tacksamhet av årsmötet.

Söndagen den 28 juni hölls den sedvanliga hembygdssfesten och i samband därmed högtidlighölls folkskolans 100-årsjubileum. Landsantikvarie Nils Sundquist från Uppsala höll därvid ett mycket uppskattat föredrag om »Vårt kulturarv och vårt ansvar». Senare delen av festen var ägnad skoljubileet. Från prästgården tågade socknens skolbarn med flaggor ned till festplatsen, där de under kantor Björkmans ledning sjöngo några sånger. Hembygdsföreningens ordf., Axel Johansson, gav några glimtar från folkskolans tillkomst och utveckling inom socknen genom tiderna. Dagen avslöts med aftonbön i kyrkoruinen av kyrkoherde Östlund. Trots att det inte rädde det vackraste sommarväder hade mycket folk samlats till denna hembygdens och skolans dag.

Axel Johansson.

Hållnäs hembygdsförening: Kyrkoherde O. Larsson håller föredrag i anledning av skoljubileet.

HÅLLNÄS HEMBYGDSFÖRENING

Under ledning av sin ordförande, Dan. Westergren, fullföljer Hållnäs hembygdsförening framgångsrikt sin strävan att skapa en folklig teaterverksamhet, som samlar bygdens befolkning kring ämnen rörande bygdens liv i svunna tider. Sommarens hembygdsfest den 18 och 19 juli, som hölls å J. U. F:s festplats, var ägnad folkskolejubileet. Kyrkoherde O. Larsson höll högtidstalet, i vilken han gav en intressant återblick på socknens äldre skolförhållanden, byggd på trägna arkivstudier och uppteckningar. Hembygdsföreningens numera ganska tränade amatörer uppförde pjäsen »En examen i Ruskeby skola» under ledning av lärarinnan Ellen Benkts-son, Barknåre. Det blev en verklig framgång, och inte minst jubel väckte »sockenborna» som kommit tillstädes för att höra sina teleningar visa den myckna inhämtade lärdomen. Där kommo de åkande i en lång rad, först rike nämndeman med fru i droska, och så kommo de andra i gigger, karriol, fjädervagn eller verkkärra, allt

Hållnäs hembygdsförening: Från skoljubileet. Smeden och skomakaren komma på sina fortskaffningsmedel. Den ena cykeln använde en hemmansägare och skollärare omkr. 1880 vid färderna till och från skolan. 7 km. tillryggalades på 45 min.!

efter råd och lägenhet, med skolbarn som hängde bakpå de fina eller mindre fina åken. D. v. s. allra först anlände smeden och skomakaren på ännu modernare fortskaffningsmedel, höga trampcyklar av trä med järnskoningar och foro fram som ett Jehu efter vägen bland skrikande gummor och ungar. Men högmod går före fall — en av dem hamnade mycket riktigt i diket. Men alla tillstädeskomna sockenbor beundrade de lärda ungarerna, särskilt förstås nämndemans flicka, som riktigt visade sig på styva linan.

En redogörelse för de använda åkdonen gavs av Sven Ekman, Vavd, som också förevisade föreningens kompletta samling av trampcyklar från de ovan nämnda och fram till splitter nya modeller. Magister André skötte skickligt uppdraget som hallåman och ordföranden, Dan. Westergren, erinrade de närvarande om skyldigheten att tillvarata allt, som kunde berättas om livet i gångna tider.

Festen gynnades av strålande väder och mycket folk var samlat; på söndagen voro över tusen av socknens 2,600 invånare närvarande! Sommarfesten 1942 var lyckad, därom var icke tu tal bland menigheten.

Hällnäs hembygdsförening: »Examen i Ruskeby skola», uppförd vid skoljubileet. Nämndemansdottern visar sina färdigheter.

I juli hade föreningen besök av eleverna vid Kumlans lant-hushållsskola med föreståndarinnan, fröken Elsa Lundell, som färdledare. Ordföranden i hembygdsföreningen mötte dem vid Hjälmlunge och gav en historisk orientering rörande socknen och särskilt livet vid Fågelsundets fiskeläge, där föreningen har sitt verkligt genuina fiskerimuseum, som naturligtvis besöktes.

Vid museet har i år nytt rörtak lagts på den senast inköpta sjöboden n:o 2, och på de övriga bodarna ha smärre reparationer gjorts.

N. Å.

KNUTBY-BLADÅKERS FORNMINNES- OCH HEMBYGDSFÖRBUND

Förbundets verksamhet har fortgått som vanligt. Samlingarna ha ökat med åtskilliga föremål, detta år särskilt från Ola by i Bladåker.

Vid årsmötet berättade ordföranden ett och annat ur Knutby sockens historia.

Sommarens stora hembygdsfest hölls söndagen den 2 augusti vid Gammelgården. Den började som vanligt med den spännande »Knutby-stafetten», varvid denna gång ett lag från Uppsala I. F. segrade och hemförde vandringspriset. Spelmännen Olsson, Tallroth och Eriksson utförde folklåtar. Högtidstalet av rektor Erik Bjelfvenstam, Uppsala, framställde — såsom tillbörligt detta år — drag »Ur vår hembygds skolhistoria» och skildrade medryckande bl. a. gångna tiders skollokaler, elever och lärare. Under en regn-skur visade sig Gammelgårdens gamla rustkammare, nu musei-lokal, vara ett ypperligt musikrum med god akustik, där spel-männens fina låtar klingade utsökt vackert.

Teateramatörer från Faringe S. L. U. glädde den mångtaliga publiken med ett förträffligt framförande på friluftsteatern av en liten komedi med titeln: »Med litet god vilja.» — Förbundets nya vackra flagga vajade från bergets krön och sänktes högtidligt vid skymningens — och regnets — inbrott.

W. B.

LÄNNA HEMBYGDSFÖRENING

Länna hembygdsförening har under det gångna året avslutat reparationsarbetena vid gamla kvarnen i Bergshamra. Vid sommarfesten medverkade bl. a. rektor W. Mattsson från Väddö folkhögskola. Dessutom gavs ett värdefullt bidrag av Söderby-Karls hembygdsförenings teateramatörer, som uppförde sångspelet »Peder Rank och hans fästmö». I gengäld uppförde våra amatörer vid Söderby-Karls hembygdsförenings sommarfest »Rospiggår», författat av en av föreningens medlemmar, fru Julia Jansson.

Under vintern har på initiativ av hembygdsföreningen ungdomsaftnar anordnats två gånger i månaden i samverkan med de religiösa och ideella ungdomsföreningarna. Dessa aftnar ha varit mycket uppskattade av ungdomen.

På grund av den totala bristen på samlingslokaler har föreningen satt som sin närmaste uppgift att uppföra en bygdegård i Bergshamra. En medlem, som på sin 50-årsdag fick mottaga 100 kr. i födelsedagspresent, har överlämnat detta belopp som grundplåt.

Ungdomsaftnarna komma att fortsätta under den instundande vintern. Dessutom har föreningen tagit initiativ till en folkhögskolekurs, som vi hoppas skall kunna hållas i början av år 1943.

Sven Solén.

HEMBYGDSFÖRENING I RASBOKIL

Den 26 april 1942 hade logen »Kils välgång» av I. O. G. T. i Rasbokil inbjudit till en allmän sammankomst för uttrönande av möjligheterna att bilda en hembygdsförening inom socknen. Som föreläsare hade kallats intendent Nils Ålenius, Uppsala, som höll en av rikt bildmaterial belyst föreläsning om »Vården om bondekulturens minnen».

Vid den diskussion som följde efter föredraget uttalades från flere håll intresse för bildandet av en hembygdsförening, och för att föra frågan vidare tillsattes en interimstyrelse, bestående av lantbrukarna Sven Olsson och Ernst Andersson, kantor Martin Ogander, förvaltare Ruben Sundquist, fru Elisabet Ahlin, fröken Svea Fors och butiksföreståndare Thore Strömberg, den sistnämnde sammankallande.

RIALA HEMBYGDSFÖRENING

Den 26 juli 1942 höll Riala hembygdsförening sin sedvanliga hembygdsfest i Snåret vid hembygdsgården, där föredrag hölls av överste W. Kleen. Dessutom förekom andaktsstund, sång och musik m. m., och liksom tidigare om åren gavs prov på instrumentalmusik av äldre svenska kompositörer. Vid hembygdsfesten förevisades särskilt det psalmodikon, som förra året skänkts till samlingarna, och i samband därmed uppläste ordf. ett protokollsutdrag från sockenstämma med Roslagskulla församling den 14 nov. 1830 (från Riala finns tyvärr så vitt jag vet icke något protokoll, som omnämner psalmodikon) så lydande: »§ 1. Uplästes Kongl. Majsts Nådiga skrifvelse till Högvördigste Dom-Capitlet i Upsala af den 2^{dra} September detta År, rörande en af Hr Hof-Predikanten Dillner uppfunnen och af honom från Trycket utgifven Choral-Bok af egen beskaffenhet med dertill hörande Instrument, samt Dom-Capitlets, iföljd af Högstberörde Nådiga skrifvelse, utfärdade Circulair af den 2^{dra} sistlidne October, hvarefter Sockenmännen stannade i det Beslut, att för Kyrkans räkning subscribera på Ett Exemplar af den ifråga varande nya Choral-Läroboken, likaledes på Ett D^o för Wira skolas räkning — Dessutom önskade Herr Öfverste-Lieutenanten och Riddaren af Kongl. Majsts Svärs Orden G. C. Fr. Fredenheim på Östanå, Inspectoren A. Westman dersammastädes, Undertecknad Commi-nister samt Församlingens Klockare Jan Adolph Friberg, att af mera nämnda Bok erhålla hvardera ett Exemplar: Således 6 Ex-

emplar för hela denna Församling. — Beträffande sielfva Instrumentit, eller det så kallade Psalmodicon, ville Socknemännen vara betänkte på, att Sjelfve förskaffa sig ett sådant enligt de af Högvördige Dom-Capitlet Höggunstigt meddelade uppgifter i händelse de framdeles skulle finna sig dertil hugade.» Vid hembygdsfesten förekom även liksom tidigare »berättelse på gammalt mål» av hemmansägare G. Vennberg, Kastmora, Riala.

En konstutställning har varit anordnad i kyrkskolans gymnastiksal. Konstnären Gunnar Palmgren och hans hustru Anita Palmgren utställde där dels en gobeläng med Värmlandsmotiv, som vävts i Riala, dels oljemålningar med motiv från Riala, en skulpturskiss till relief i Riala kyrka m. m. Hela behållningen från utställningen skänktes av makarna Palmgren till hembygdsföreningen. Att i Riala få tillfälle att besöka en konstutställning var givetvis mycket glädjande.

Hembygdsföreningen har utökat samlingarna genom att på auktion inköpa ett golvur (s. k. »dalklocka»). Föremål ha ytterligare skänkts till hembygdsföreningens samlingar. Föreningen planerar att på en soffa i samlingarna låta framtaga den ursprungliga färgen med målade blommor i speglarna.

Hembygdsföreningen skulle gärna önska, att Upplands fornminnesförening tillhandahölle lämpliga filmer (smalfilm), som kunde hyras ut för visning vid ungdomsaftnar o. dyl. En del lämpliga filmer finnas att få hyra, men möjligheterna äro f. n. snart uttömda och vi ha tidigare haft några sådana visningar.

Ordf.

ROSLAGSKULLA HEMBYGDSFÖRENING

I samband med folkskolejubileet hade en utställning av gamla läroböcker, skolmateriel m. m. samt Vira skolas äldsta matrikel anordnats i Roslagskulla kyrka i en av korsarmarna. Roslagskulla hembygdsförening planerar nu att övertaga och katalogisera dessa föremål samt hålla dem permanent utställda i en lokal i ett av skolhusen.

I Boda hembygdsgård fortsätter katalogiseringen av föremål. Till samlingarna ha skänkts en symaskin av åldrig modell, ett årder samt en »kappsläde». Släden har på insidan av en lucka i sitsen ett inbränt bomärke samt årtalet 1831.

Hembygdsföreningen planerar att i vinter anordna ungdomsaftnar med filmförevisning.

Ordf.

Roslagens sjöfartsminnesförening: Föreningens energiske ordförande Fredrik Nilsson tar sig en funderare på Lydias ankare. Foto M. O.

ROSLAGENS SJÖFARTSMINNESFÖRENING

Då Väddö gamla komministergård den 20 februari 1941 härjades av elden, gick även större delen av Roslagens Sjöfartsminnesförenings samlingar till spillo. Dock skonades de bägge flygelbyggnaderna, däribland Frejasalen med de i denna utställda föremålen: bland dem märkes en ur Fjällboträsket upptagen spantad båt av utomordentligt stort intresse, som på föreningens bekostnad konserverats. Föreningen hade sitt lösöre försäkrat för 10,000 kr.

Det stora intresse med vilket föreningens strävanden omfattas har tagit sig uttryck genom en fast vilja att med förnyade krafter arbeta vidare. De som skänkt modellfartyg ha satt i gång med att förfärdiga nya sådana, och många gåvor av olika slag ha kommit föreningen till del efter branden.

Föreningen har genom bildandet av en Roslagens Sjöfartsminnesförening u. p. a. gått i författning om ett eventuellt inköp av Caplansbacken med tomt.

Föreningen vill söka förvärva intresserade medlemmar i olika delar av Roslagen och genom att göra vårdandet av minnena från segelsjöfartstiden till en gemensam uppgift i olika delar av »landskapet» bidra till brytandet av isoleringen. För skapandet av ett framtida sjöfartsmuseum för Roslagen är kravet på brandsäkerhet ofrånkomligt. För en fackmässig utdanning av detta kan föreningen glädja sig åt att ha förvärvat en intresserad medlem i doktor Gunnar Jonsson, Stockholm, vars forskarintresse omfattar hela Roslagen.

För att uppehålla intresset hos allmänheten för sitt arbete har föreningen beslutat att fortfarande utge sin tidskrift *Rospiggen*.

Gunnar Bergman.

SPÅNGA FORNMINNES- OCH HEMBYGDSGILLE

Arbetsmöjligheterna ha, heter det i gillet av åldermannen Olof Olsson och skriftvårdaren Oscar Wennerström undertecknade årsredogörelse 1941, tyvärr starkt begränsats av den stora ofreden. Dock kan det med glädje noteras att medlemsantalet ökat och att gillet även i år som tillförne haft kommunens ekonomiska stöd. Den föregående höst inledda föreläsningsserien fortsatte under våren. Ett mindre antal ytterligare tillämnade föreläsningar avser rådet anordna under kommande vår. Rådet hyser goda förhoppningar på en ny gren av dess verksamhet. En orkester har under hösten bildats i Spånga, och då planer tidigare varit uppe på att bilda en gillet egen orkester, har preliminär överenskommelse träffats om dess anslutning till gillet i likhet med hembygdskören. Orkestern, liksom kören, har musikdirektör Dag Lindberg till ledare.

Rådet har stått i kontakt med Riksantikvarieämbetet för att söka få till stånd en inventering och registrering av socknens fornminnen. På grund av knappt tilltagna anslag samt andra brådskande arbeten har Ämbetet tyvärr ännu icke kunnat fixera tidpunkten, när en sådan inventering kan påbörjas. Ämbetet har som gåva till gillet överlämnat ett exemplar av dess fornminneskarta över Spånga jämte till densamma hörande kort beskrivning.

Rådet har under året haft följande sammansättning: ålderman: rektor Olof Olsson; stadman: skräddarmästare Th. Gillberger; skriftvårdare: avdelningschef Oscar Wennerström; andre skriftvårdare: tjänsteman Gunnar Sjöberg; kassavårdare: inspektor Ernst Thorgren; arkivarie: folkskollärare Olof Ormegard, samt bisittare: hrr Oskar Johansson, ingenjör Jean Paulsson och skräddarmästare R. Sandén.

Medlemsantalet var vid årets början 145 och vid dess slut 165 personer, varav 8 ständiga.

29 jan. föreläste antikvarien Hans Hansson över »Samfärdseln i Spånga under äldre tider». Programmet utfylldes med sång och musik av bröderna Jonsson. 23 febr. hölls gilletts årsstämma å Thorgrens pensionat. Efter dagordningens genomgång sjöng en manskvartett ett antal sånger varjämte tvenne filmer, »Landet och folket» och »Sverige», visades. 12 mars föreläste kyrkoherde Gewalli om »Spånga kyrka». Ett stort antal ljusbilder beledsagade den intressanta föreläsningen. En flickkör sjöng ett antal sånger. 26 mars föreläste professor Jöran Sahlgren, Uppsala, om »Ortnamn i Spånga». Sång av hembygdskören inledde och avslutade programmet. 16 april fortsatte kyrkoherde Gewalli sin föreläsning om »Spånga kyrka» och uppehöll sig därvid särskilt vid sakristian, Bondeska gravkoret och gravarna. Sång av Fru Signe Jonsson från Duvbo utfyllde programmet.

15 juni företogs gilletts vårvandring, vartill Bromma hembygdsförening inbjudits. Vid samlingsplatsen, Spånga station, hade ett 60-tal personer infunnit sig. Dagens ciceron var antikvarien Hans Hansson, som i anslutning till tidigare föreläsningar vid passerandet av de olika boplatserna och gravfälten på ett synnerligen förtjänstfullt sätt redogjorde för seder och bruk fordomtima. Vandringen gick över Tensta—Hjulsta—Akalla—Husby till Eggeby. Vid Akalla serverades kaffe, varvid Thorgrens pensionat stod för värdskapet. Vid Granby fingo deltagarna vara med om sensationen att bese en nyupptäckt fast runristning. Vid Eggeby framförde åldermannen gilletts tack till antikvarien Hansson, till inspektör Thorgren, dagens värd för den timpliga förplägnaden, samt till gästerna från Bromma och övriga deltagare för visat intresse.

7 sept. företogs utflykt till Almare-Stäket, där Sollentuna hembygdsförening stod för arrangemangen. Ett 50-tal personer deltog, varav ett 20-tal från Spånga. Under magister Göranssons ciceronskap besågos fornlämningarna, varefter färden ställdes till Stockholms-Näs kyrka, som besågs under handl. Sven Beckmans ledning.

13 dec. hölls sedvanlig Luciafest under medverkan av Lucia med tärnor, hembygdskören och -orkestern under musikdirektör Lindbergs ledning. Fru Karin Elgstrand läste »Kammarherrns julkal» av Berit Spong, Lucia, fröken Märta Pettersson, läste en för dagen av fil. mag. Ellen Törnqvist skriven dikt. Kaffe serverades, tidens svårigheter till trots, på sedvanligt förtjänstfullt sätt av Thorgrens pensionat. Mellan 130—140 personer bevistade festen.

Hembygdskören, som vid arbetsårets slut räknar 46 medlemmar, har under året haft 37 övningar och 9 offentliga framträdanden, varav 5 i Spånga kyrka, bl. a. på »Nykterhetsfolkets dag» 22 maj och »Andlig beredskapsafton» 28 sept. Dessutom sjöng kören vid

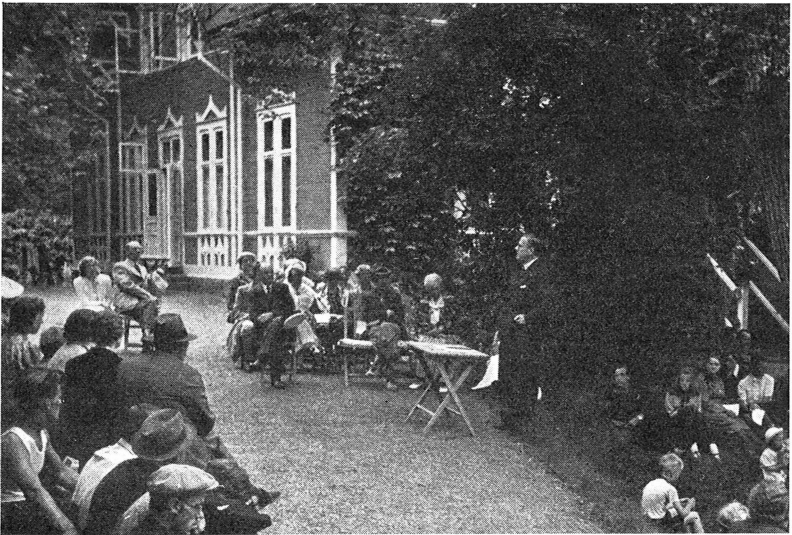
scoutfesten i Bromsten den 25 maj och vid Spånga luftskydds-föreningens propagandamöte i Gläntan 31 aug.

Från Spånga kommun har gillet haft förmånen åtnjuta sedvanligt anslag å 200 kr., varjämte kören haft anslag på 100 kr.

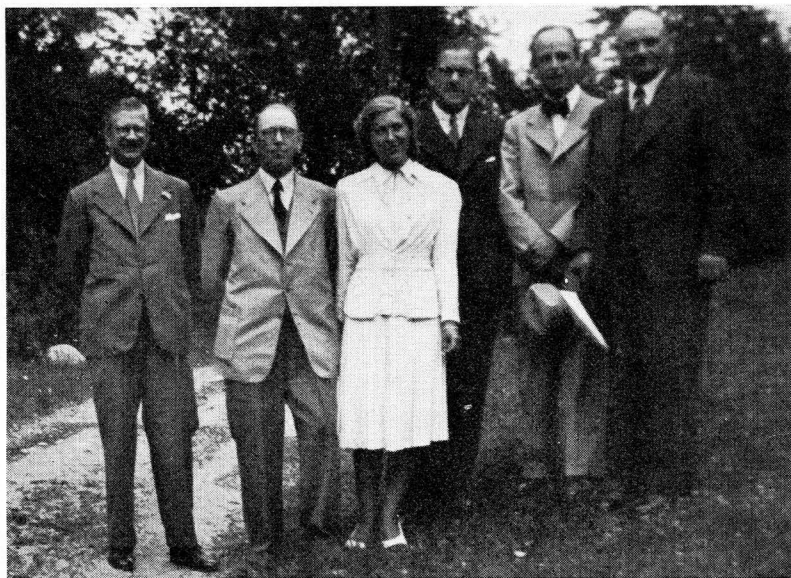
Det är till sist rådet angeläget, slutar årsredogörelsen, att till alla dem, som på ett eller annat sätt verkat för gilletts syften, uttala sitt varma tack.

STOCKHOLMS-NÄS HEMBYGDSFÖRENING

Tanken att bilda en hembygdsförening i Stockholms-Näs har länge funnits hos en av socknens fornvårdare, järnhandlare Sven Beckman, men inte förrän i år har den kunnat förverkligas. Redan 1909 började herr Beckman intressera sig för socknens fornminnen och har alltsedan dess samlat material, som i framtiden kommer att vara till stor nytta för en sockenbeskrivning. Särskilt har han ägnat sig åt kyrkan och dess minnen och i samband härmed utforskat släkten Körnings på Aspvik historia.

Stockholms-Näs hembygdsförening: Vid Almare-Stäket under landsantikvarie Sundquists föredrag om ärkebiskoparnas borg.

Stockholms-Näs hembygdsförening: Från utflykten 1942; fr. h. järnhandlande Sven Beckman, författaren Rune Lindström, landsantikvarie Nils Sundquist, fil. stud. Barbro Svenngård, kamrer Herman Svenngård och kantor Georg Ericson.

Socknen är rik på smärre gravfält, som ännu ej inventerats. På Sylta ägor vid Ensta gård finns t. ex. ett 75-tal gravar, som anmälts till Riksantikvarieämbetet och som inom närmaste tiden komma att kartläggas. Även vid Tibble, Skälby och Tuna finnas mindre gravfält. Socknens äldsta byggnadsverk är kyrkan, som uppfördes på 1200-talet.

Föreningens stora uppgift och mål är att utforska den gamla ärkebiskopsborgen vid Almare-Stäket. Denna ruin gömmer säkerligen många intressanta minnen från den senare medeltiden, då fejderna mellan danskar och svenskar voro som hetast.

Till Almare-Stäkets borgruin, belägen på en holme vid Stäkssund, där gränsen går mellan Uppsala och Stockholms län, förlade föreningen sin första större sommarutflykt den 2 aug. 1942. I festen deltog ett 80-tal personer, och med livligt intresse åhörde landsantikvarie Nils Sundquists fängslande föredrag om »S:t Eriks slott — ärkebiskoparnas fasta borg vid Stäket». En sångkör medverkade och utförde några sångnummer. Även författaren Rune Lindström bidrog genom uppläsning.

Under sommaren har föreningen dessutom haft ett par mindre utflykter till några av socknens övriga fasta fornminnen.

I planerna ingår bl. a. att under vintermånaderna anordna föreläsningar i till hembygdsrörelsen hörande ämnen för att väcka sockenbornas intresse för saken.

Stockholms-Näs hembygdsförenings styrelse består av följande ordinarie ledamöter: järnhandlare Sven Beckman, ordförande, kamrer Herman Svenngård, vice ordförande, fil. stud. Barbro Svenngård, sekreterare, kantor Georg Ericson, kassaförvaltare, samt folkskollärarinnan Stina Pehrling, försäkringstjänsteman Herman Lundin och friherre Clas af Ugglas.

Föreningens förhoppning är att så småningom växa sig in i sockenbornas medvetande, så att dess arbete kommer att omfattas med livligt intresse från alla håll samt vidare att träda i förbindelse med närliggande hembygdsföreningar för att genom ömsesidiga besök vidga kännedomen om vårt vackra landskap.

Barbro Svenngård.

SUNDBYBERGS HEMBYGDSFÖRENING

Det omfattande arkiv med handlingar, fotografier, smalfilmsupptagningar m. m. till belysande av stadens och trakts historia, som intresserade inom Sundbybergs hembygdsförening under några år sammanbragt, har i år fått plats på stadshuset, i sammanträdesrummet på översta våningen. För att få medel till arkivets inredning har föreningen en tombola i gång, vilken beräknas ge en inkomst av 2,500 kr.

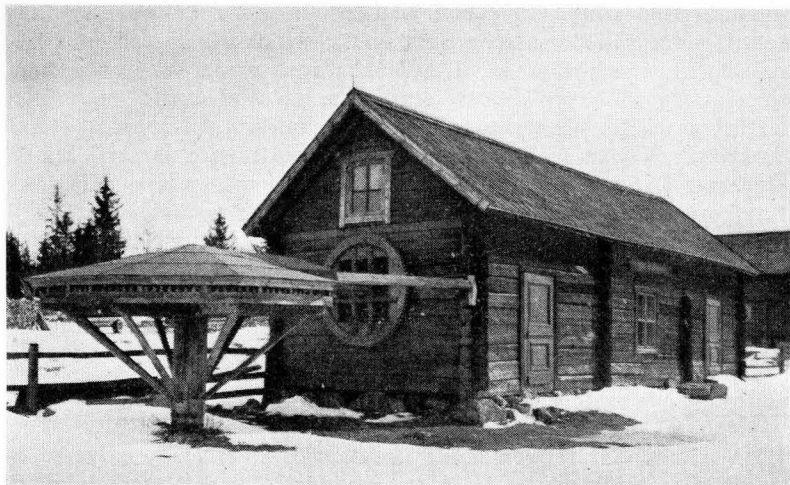
Föreningen anordnade 1941 fest 6 juni, fest på midsommarafton med lekar för barn — till vilken staden lämnade anslag med 250 kr. — samt Luciafest. Vid den senare startade föreningen en jultomteverksamhet, som lovar att bli tradition. På julafton erhöles 38 barn nyttiga julgåvor till ett värde av nära 500 kr.

Två för Sundbyberg betydelsefulla personer ha avlidit: John Bergström och Lincoln Blom. För hembygdsvärden i Sundbyberg har ingen betydelse så mycket som Lincoln Blom.

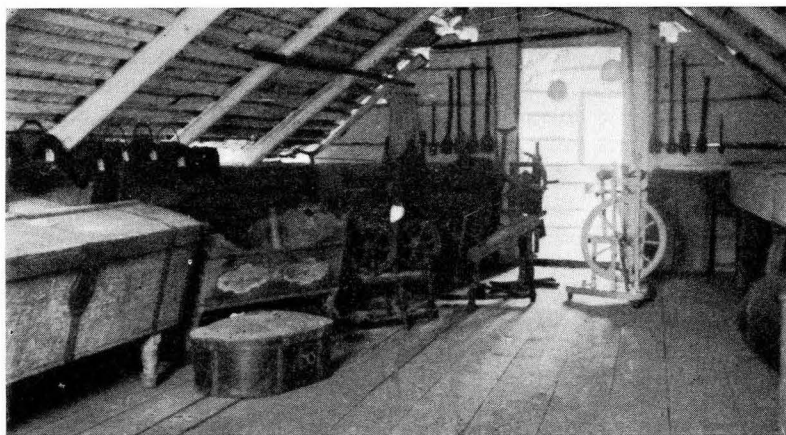
H. österberg.

TEGELSMORA HEMBYGDSFÖRENING

Med beaktande av den nu mer än någonsin aktuella ungdomsverksamheten framlades våren 1942 inom Tegelsmora hembygdsförenings styrelse ett förslag om uppförande av en bygdegård, som

Tegelsmora hembygdssförening: Socknens sista körvandring vid hembygdmuseet.

Tegelsmora hembygdssförening: Bild från museets övre våning.

borde kunna realiseras under medverkan av traktens ideella föreningar. Byggnaden skulle ej vara avsedd för stora sammankomster — den skulle vid sammanslagning av samlings salen med ett mindre rum samt tamburen kunna rymma 120 personer — men kunna bli ett synnerligen behöfligt vardagstillhåll för ortens ideella verk-

samhet. Här skulle väv- och handarbetskurser kunna anordnas och föreningsmedlemmarna samlas till musicering, studier, föreläsning av smalfilm m. m. I källarvåningen skulle inrymmas bad, en modern tvättstuga, som skulle kunna lindra det otympliga tvättningsarbetet för traktens husmödrar, vidare snickarstuga samt ett kassafack, där arkivhandlingar och oersättligare föremål kunde förvaras. Det skulle med andra ord bli ett i många avseenden användbart och för trakten synnerligen behövt medborgarhus. Till det yttre skulle byggnaden så nära som möjligt ansluta sig till ortens gamla byggnadsstil. Kanske kunna vi redan nästa år realisera projektet!

Axel Adling.

HEMBYGDSFÖRENING I VAXHOLM

I Vaxholm har tanken länge funnits att bilda en hembygdsförening, som skulle verka i staden och den närmast liggande skärgården. Den 2 sept. 1942 fingo dessa planer fastare form. Då hade nämligen stadens allt i allo disponent Martin och ett antal intresserade Vaxholmsbor kallat till konstituerande möte i Storstugan. Disponenten stod som värd på stället och hälsade de närvarande välkomna, varefter fil. dr J. Nihlén i Samfundet för hembygdsvård höll inledningsföredrag över ämnet »Vad vår rörelse kan och vill». Härvid antyddes en rad uppgifter även för en förening i Vaxholm, där det finns ett intressant studiematerial, många aktuella problem att bemästra och mycken ungdom att samla.

Ett varmt intresse präglade den följande diskussionen, som resulterade i ett enhälligt beslut att bilda Vaxholms Hembygdsförening.

En interimstyrelse på fem personer tillsattes med målaremästare C. V. Ramström som sammankallande. Man uttalade sig även för en större hembygdssfest i vinter, varvid programmet skulle domineras av Vaxholm i det förflutna och i nuet. Den nya föreningen fick vid starten ett 60-tal medlemmar.

VÄRMDÖ SKEPPSLAGS FORNMINNESFÖRENING

Verksamheten har fortgått på enahanda sätt som under föregående år med att öka samlingarna av kulturföremål i fornstugan samt av skrifter, tidningsurklipp m. m. till arkivet.

Fornstugan med dess samlingar har stått tillgänglig för besökande mot en avgift av 25 öre samt har dessutom kostnadsfritt stått

öppen för församlingens skolor för dessas undervisning i hembygds-kunskap.

Ännu är föreningens byggnadsfråga olöst i brist på medel. Samlingarna tarva större utrymmen. Flera större föremål, som föreningen erhållit som gåva, ha på grund av utrymmesbrist ej ännu kunnat införlivas med samlingarna.

Föreningen har som gåva av prostinnan Maria Quist fått mottaga för dess verksamhet flera värdefulla böcker.

Under året har till föreningens medlemmar utsänts årsbok 1940—1941 med bl. a. följande innehåll: »Velamsunds gård» av ingenjör Fritz Egnell, »Värmdöbåtarna» av docent Erik Jonsson samt »Frälseräntor inom Värmdö Skeppslag» av amanuens Nils Edling.

För verksamheten år 1941 har föreningen av Stockholms läns landsting erhållit ett anslag av 200 kronor och av Värmdö kommun 200 kronor. Föreningen har f. n. 156 ledamöter.

Gunnar Wahlberg.

HEMBYGDSFÖRENING VID ÖSTERBY BRUK

Logen Per Adolf Tamm vid Österby bruk hade 19 april 1942 anordnat ett offentligt möte i samlingslokalen för eventuellt bildande av en hembygdsförening. Hr Georg Österberg hälsade de närvarande välkomna och så följde sång av logens kör under ledning av hr Nils Lund. Intendent Nils Ålenius talade så över ämnet »Mål och metod i hembygdsvården» och redogjorde i detta sammanhang för de uppländska hembygdsföreningarnas arbete, för samarbetet mellan föreningarna m. m.

Vid diskussionen efter föredraget enade man sig om att en hembygdsförening skulle bildas och tillsatte en interimstyrelse med uppdrag att fullfölja planerna. I denna invaldes hrr Georg Österberg, Karl Åberg, Josef Randberg, Ejnar Vesterberg, folkskollärare och fru Hagmark och fru Tyra Bergström. Mötet avslutades med Upplandssången.

ÖSTER-LÖVSTA HEMBYGDSFÖRENING

Även i år firades valborgsmässoaftonen på sedvanligt sätt vid dammen i Skärplinge. Kyrkoherde Torsten Lind höll tal för våren, och Valnäs folkskolebarn sjöngo vårsånger medan de flammande lågorna från tjärtunnan ute på flotten i dammen sprakade och lyste i den vackra vårkvällen. Ett ståtligt fyrverkeri avslutade vårfirandet.

Österlöfsta hembygdsförening: Portlider m. m. vid hembygdsgården.

Midsommaraftonen kläddes majstången vid Gammalgården av flinka händer. På kvällen restes den, och sedan barnen först lekt ringlekar kring den en stund, fortsatte de äldre att fira midsommar på gammaldags sätt med gammeldans på lövad dansbana efter musik av föreningens spelmanslag tills fram på småtimmarna.

För kommande år hoppas vi kunna fullfölja iordningställandet av den gamla stålugnen i Åkerby, vilket arbete fördröjts på grund av dröjsmålet med lagfart å tomt. Vi hoppas också att inventeringen av socknens fasta fornlämningar skall inom en snar framtid kunna realiseras.

Isac Lagerqvist.